00475758

ឯកសារដើម / ORIGINAL/ORIGINAL: D 345/3

នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស

ភាគីដាក់ឯកសារ: សហមេធាវីរបស់លោក អៀង សារី

ដាក់ជូន: សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី១៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១០

ឯកសារទទួល
DOCUMENT RECEIVED/DOCUMENT REÇU
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date of receipt/date de reception): 15 / 02 / 2010
ម៉ោង (Time/Heure): 15:25
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង /Case File Officer/L'agent chargé du dossier: SANN RADA

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ កសចស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់បណ្ដោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

ចម្លើយតបសំណើសុំរបស់លោក អៀង សារី

ស្ដីពីការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅ អ.វ.ត.ក

ដាក់ដោយ៖	ផ្ញើជូន៖	
សហមេធាវី៖	**សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត៖**	**សហព្រះរាជអាជ្ញា**
លោក អាង ឧត្តម	ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេង	លោកស្រី ជា លាង
លោក Michael G. KARNAVAS	ចៅក្រម Marcel LEMONDE	លោក Andrew CAYLEY
		ក្រុមមេធាវីការពារក្ដីទាំងអស់

ឯកសារបានថតចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម
CERTIFIED COPY/COPIE CERTIFIÉE CONFORME
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការបញ្ជាក់ (Certified Date/Date de certification): 23 / 02 / 2010
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: Uch Arun

លោក **អៀង សារី** តាមរយៈសហមេធាវីរបស់គាត់ ("សហមេធាវីការពារក្តី") អនុលោមតាម វិធានផ្ទៃក្នុង ៥៥(១០) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់ អ.វ.ត.ក ("វិធាន") សូមដាក់សំណើស្តីពីព្រំដែនកម្រិតនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅ បើសិនជាការទទួលខុសត្រូវនេះត្រូវយកមកអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក ។ មេធាវីការពារក្តីសូមស្នើថា ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ គឺមិនអាចយកមកអនុវត្តនៅ អវតក ឡើយ[1]។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើ អ.វ.ត.ក សម្រេចថា ខ្លួនមានយុត្តាធិការក្នុងការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមែននោះ ទោះបីជាមានទឡ្ហីករណ៍ទាំងអស់ផ្ទុយពីនេះក៏ដោយ ក៏ ១) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនអាចយកមកអនុវត្តចំពោះបទល្មើសដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៣ថ្មី នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក ២) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអាចយកមកអនុវត្តបានតែចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ ៣) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអាចអនុវត្តបានចំពោះតែមេដឹកនាំយោធាប៉ុណ្ណោះ ៤) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអាចយកមកអនុវត្តបានតែនៅពេលណាដែលមានទំនាក់ទំនងហេតុនិងផលរវាងអំពើរបស់មេដឹកនាំ និងបទល្មើសរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់មេដឹកនាំនោះ និងនៅពេលដែលមានបទល្មើសទាក់ទងនឹងសកម្មភាពទាំងឡាយដែលថ្នាក់លើមានកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ដែលកើតមានជាមុនរួចជាស្រេចដើម្បីបង្ការនិងដាក់ទោស និង ៥) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនអាចយកមកអនុវត្តចំពោះបទល្មើសដែលមានចេតនាពិសេស ដូចជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាដើមឡើយ។ មានឧបសម្ព័ន្ធមួយត្រូវបានភ្ជាប់មកជាមួយ ដែលបានចែងពីអង្គច្បាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ដោយសារតែវាបានវិវត្តតាមរយៈយុត្តិសាស្ត្ររបស់សាលាក្តី*ចំពោះកិច្ច ad hoc* និងដោយសារតែវាត្រូវបានគេតាក់តែងជាច្បាប់នៅឯតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ICC)។

I. ការទទួលយកបាននៃសំណើនេះ

១. វិធាន ៥៥(១០) អនុញ្ញាតិឲ្យភាគីស្នើសុំឲ្យ កសចស ចេញដីកា ឬបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរណាមួយដែលខ្លួនយល់ឃើញថាមានប្រយោជន៍ ឬចាំបាច់ដល់ការស៊ើបសួរ[2]។ ក.ស.ច.ស បានបញ្ជាក់ពី

---

[1] *សូមមើល រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, សំណើសុំរបស់លោកអៀង សារី ប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តន៍ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៅ អ.វ.ត.ក ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១០។

[2] ក.ស.ច.ស បានកត់សម្គាល់ថា មិនដូចវិធានផ្ទៃក្នុងផ្នែកជាភាសាអង់គ្លេស ដែលតម្រូវថាដីកាដែលត្រូវបានស្នើ ឬកិច្ចស៊ើបសួរត្រូវតែ "ចាំបាច់" ផ្នែកជាភាសាបារាំងគ្រាន់តែចែងថាវាត្រូវតែ "មានប្រយោជន៍"។ *សូមមើល រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ដីកាសម្រេចអំពីការអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានស្គាល់ថាជា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, ចុះថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ D97/13, ERN: 00411047-

មុនថា សំណើសុំរបស់ អៀង សារីប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.កជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថាជា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (សំណើសុំ JCE)[3] គួរត្រូវបានពិចារណាឱ្យបានសមស្របនៅក្រោមវិធាន ៥៥(១០)[4]។ សំណើសុំបច្ចុប្បន្នស្រដៀងនឹងសំណើសុំ JCE ៖ សំណើសុំនេះស្នើថា ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលមិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា និងមិនមាននៅក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិនៅពេលវេលាដ៏សមស្របមួយ អាយយកមកអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក តែក្នុងរបៀបមួយដែលមានព្រំដែនកម្រិត បើសិនជាការទទួលខុសត្រូវនេះត្រូវបានកំណត់ថាអាចយកមកអនុវត្តបានទោះតាមវិធីណាក៏ដោយ។ ផ្ទុយពីសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលមិនមានចែងយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មានចែងនៅក្នុងមាត្រា ២៩ នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក។ ទោះយ៉ាងនេះក៏ដោយ សំណើសុំបច្ចុប្បន្ននេះមិនបានស្នើសុំស្រាយច្បាប់នោះទេ[5]។

២. ក្នុងការពិភាក្សាអំពីការអនុវត្តបទល្មើសប្រល័យពូជសាសន៍នៅ អ.វ.ត.ក ក.ស.ច.ស បានបញ្ជាក់

00411056, ជើងទំព័រ២៣ ("ដីកា JCE")។ សូមមើលរឿងក្តី អៀង សារី, ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ដីកាសម្រេចអំពីការអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលបានស្គាល់ថាជា សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, ចុះថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ D97/13, ERN: 00411047-00411056, ជើងទំព័រ២៣ ("ដីកា JCE")។

[3] *រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ពាក្យស្នើសុំរបស់លោកអៀង សារី ប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តន៍នៅអ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវខាងព្រហ្មទណ្ឌ ដែលគេហៅថា សហឧក្រិដ្ឋកម្ម រួម, ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨, ឯកសារ D97។

[4] ដីកា JCE, កថាខណ្ឌ ៨។

[5] នៅពេលដែលមេធាវីបានស្នើថា ក.ស.ច.ស ចេញដីកាមួយស្តីពីលទ្ធភាពអនុវត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍នៅ អ.វ.ត.ក ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានថ្លែងថា មេធាវីការពារក្តីបានស្នើសុំកាស្រាយច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការអនុវត្តច្បាប់នោះ និង កង្វល់នៃការជូនដំណឹងសមស្របដែលផ្តល់ជូនជនត្រូវចោទ មិនពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាដូចជា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដូចដែលត្រូវបានចែងយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឱ្យមានអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដើម្បីកាត់សេចក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ("ច្បាប់ស្តីពីកាបង្កើត អ.វ.ត.ក"), និង កិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ទាក់ទងនឹងការកាត់សេចក្តីនៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជានូវឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ("កិច្ចព្រមព្រៀង")។ *រឿងក្តី អៀង សារី,* សំណុំរឿងលេខ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស, ដីកាសម្រេចលើសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរនៅលើលទ្ធភាពនៃការយកច្បាប់ស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍មកអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក, ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩, ឯកសារ, D240/3, ERN: 00421137-00421140, កថាខណ្ឌ៣។ ក.ស.ច.ស បានថ្លែងថា ខ្លួនមិនបានតម្រូវអោយបញ្ជាក់អំពីការកំណត់ប្រភេទបទល្មើសស្ថាពរឡើយ រហូតដល់មានដីកាដំណោះស្រាយ។ ហើយថាដូច្នេះនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះមិនចាំបាច់ធ្វើការវិភាគបញ្ហានេះឱ្យពេញលេញនោះទេ។ *ដូចជើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ៤។

ថា វាមិនចាំបាច់ក្នុងការកំណត់អង្គច្បាប់ស្ដាពរហូតដល់ដីកាដំណោះស្រាយចេញសិន[6]។ បញ្ហាដែលថាតើ ក.ស.ច.ស អាចអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើត្រូវតែសម្រេចនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីនេះឬក៏អត់។ លោក អៀង សារី ត្រូវតែបានដឹងអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលអនុវត្តប្រឆាំងរូបគាត់។ សហមេធាវីការពារក្ដីមានកាតព្វកិច្ចប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាទាំងឡាយដែលបញ្ជាក់អះអាងយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក។ សិទ្ធិប្ដឹងឧទ្ធរណ៍នេះនឹងលែងមានន័យ ប្រសិនបើសហមេធាវីការពារក្ដីជាដំបូងមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតិឱ្យលើកឡើងអំពីបញ្ហានៃ យុត្តាធិការចំពោះ ក.ស.ច.ស ទេនោះ។

II. ច្បាប់ដែលយកមកអនុវត្ត

៣. មាត្រា ២៩នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក មួយផ្នែកចែងថា៖

> ប្រការដែលថាសកម្មភាពណាមួយក្នុងចំណោមសកម្មភាពដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ៣ថ្មី ៤, ៥, ៦, ៧ និង មាត្រា ៨ នៃច្បាប់នេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់នោះ មិនអាចជួយឱ្យថ្នាក់លើរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនោះបានទេ ប្រសិនបើថ្នាក់លើមានបញ្ជា និងមានការគ្រប់គ្រងដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពឬមានអំណាច និងការត្រួតពិនិត្យទៅលើអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ ហើយថ្នាក់លើបានដឹង និងមានហេតុផលដឹងថា អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ប្រព្រឹត្ត ឬបានប្រព្រឹត្តនូវសកម្មភាពបែបនេះ ហើយខ្លួនមិនបានចាត់វិធានការចាំបាច់និងសមស្របដើម្បីបង្ការអំពើបែបនេះ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះអ្នកប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនេះ។

III. ទឡ្ហីករណ៍

ក. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចមិនត្រូវបានយកមកអនុវត្តចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលមានចែងក្នុងមាត្រា៣ ថ្មីនៃច្បាប់ស្ដីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក ទេ

៤. មាត្រា ២៩ នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក ចែងថា៖ "ប្រការដែលថាសកម្មភាពណាមួយក្នុងចំណោមសកម្មភាពដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ៣ថ្មី ៤, ៥, ៦, ៧ និង មាត្រា ៨ នៃច្បាប់នេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់នោះ មិនអាចជួយឱ្យថ្នាក់លើរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋ

---

[6] *ដូចដើងទំព័រខាងលើ*, កថាខណ្ឌ៥។

កម្មនោះបានទេ...។"[7] ទោះបីយ៉ាងណា មាត្រា៣ថ្មី[8] អនុវត្តបានចំពោះបទឧក្រិដ្ឋក្នុងច្បាប់ជាតិរបស់កម្ពុជា ដូចមានចែងក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ ។ ដោយសារថា ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មិនមាននៅក្នុងច្បាប់ជាតិរបស់កម្ពុជា វាមិនអាចមកអនុវត្តចំពោះបទឧក្រិដ្ឋក្នុងច្បាប់ជាតិកម្ពុជាបានទេ។ ក.ស.ច.ស បានទទួលស្គាល់បញ្ហានេះ នៅពេលខ្លួនដាក់កម្រិតភាពអាចយកមកអនុវត្តបាននូវសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) ទៅក្នុងបទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិ ពីព្រោះការទទួលខុសត្រូវចំពោះសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មិនមាននៅក្នុងច្បាប់ជាតិរបស់កម្ពុជាទេ[9] ។ ការទទួលខុសត្រូវតាមរយៈការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ត្រូវតែបានដាក់ព្រំដែនកម្រិតស្រដៀងគ្នានេះដែរ។

ខ. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចត្រូវអនុវត្តបានចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិតែប៉ុណ្ណោះ

៥. សាលាក្តីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ដែលបានអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ បានធ្វើការជំនុះជម្រះតែទៅលើរឿងក្តី ដែលបានកើតឡើងក្នុងបរិបទជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះតុលាការទាំងនេះអាចបង្កើតយុត្តិសាស្ត្រសម្រាប់សំណុំរឿងដែលបានកើតឡើងក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ មានពឹងផ្អែកលើពិធីសារបន្ថែម I ដែលគាំទ្រការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើក្នុងទម្លាប់អន្តរជាតិ[10] អាចអនុវត្តបាន

---

[7] គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

[8] មាត្រា ៣ថ្មី ក្នុងផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធ៖

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញមានអំណាចវិនិច្ឆ័យទោសជនសង្ស័យ ដែលបានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ ដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ ហើយដែលបានប្រព្រឹត្តក្នុងអំឡុងថ្ងៃ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ថ្ងៃទី៦ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩៖

- មនុស្សឃាត (មាត្រា៥០១.៥០៣.៥០៤.៥០៥.៥០៦.៥០៧ និងមាត្រា៥០៨)
- ទារុណកម្ម (មាត្រា៥០០)

ការវាយប្រហារលើសាសនា (មាត្រា២០៩ និងមាត្រា២១០) ...

[9] ដីកា JCE, កថាខណ្ឌ ២២-២៣។

[10] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Delalić និងអ្នកផ្សេងទៀត*, IT-96-21-T, សាលក្រម ("សាលក្រម *Čelebići*"), ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៩៨, កថាខណ្ឌ ៣៤០។ "[អា]ចមិនមានមន្ទិលថា ទស្សនទាននៃការទទួលខុសត្រូវលើឧក្រិដ្ឋកម្មជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់ថ្នាក់លើ ចំពោះការខកខានមិនបានចាត់វិធានការណ៍នោះ បច្ចុប្បន្ននេះត្រូវបានដាក់យ៉ាងពិសេសនៅក្នុងកម្រងច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ។ តាមរយៈការអនុម័តពិធីសារបន្ថែមទី I គោលការណ៍នេះបច្ចុប្បន្នត្រូវបានចងក្រង និងត្រូវបានផ្តល់ជូននូវការបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ។ ដូច្នេះ មាត្រា ៨៧ នៃពិធីសារនេះផ្តល់ការបញ្ជាក់ទៅលើកាតព្វកិច្ច

ចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ ។ ពិធីសារបន្ថែម II ដែលអាចអនុវត្តបានចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិមិនបានចែងបទប្បញ្ញត្តិស្រដៀងគ្នានេះទេ។ មិនមានមូលដ្ឋានដែលបានបង្កើតឡើងសម្រាប់អនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ក្នុងជម្លោះផ្ទៃក្នុងដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ ទេ។ ក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៣ គណៈកម្មាធិការកាកបាទក្រហមអន្តរជាតិ បានបញ្ជាក់នូវការជឿជាក់របស់ខ្លួនថាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម អនុវត្តបានតែចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិតែប៉ុណ្ណោះ[11]។

៦. ទោះជាមានកង្វះខាតយុត្តិសាស្ត្រដែលបង្ហាញថាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចអនុវត្តបានតែចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុងក៏ដោយ ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ICTY *Hadžihasanović* បានសម្រេចថាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចយកមកអនុវត្តបានចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមដែលបានកើតឡើងក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុង[12] ។ ទោះជា អ.វ.ត.ក មិនមានកាតព្វកិច្ចទាក់ទងនឹងការកំណត់របស់អង្គជំនុំជម្រះ ICTY ក៏ដោយ វាជាការសំខាន់ដើម្បីពិចារណានូវការសម្អាងហេតុរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នោះនិងកំណត់ថាតើវាមានកំហុសដែរឬទេ។

៧. អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នោះ បានថ្លែងថាបញ្ហានេះផ្អែកទៅលើគោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ដែលខ្លួនបានកំណត់ (ដោយពិចារណាទៅលើមាត្រា១នៃបទបញ្ញត្តិស្តីពីច្បាប់និងទម្លាប់នៃសង្គ្រាមដែនដី ដែលត្រូវបានដាក់បញ្ចូលជាឧបសម្ព័ន្ធក្នុងអនុសញ្ញាក្រុងឡាអេទី៤ ក្នុងឆ្នាំ១៩០៧ មាត្រា៨៣ (១) នៃពិធិសារបន្ថែម I មាត្រា ៣ ដែលស្របនឹងអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ ១៩៤៩ និងសេចក្តីអធិប្បាយរបស់គណៈកម្មាធិការកាកបាទក្រហមអន្តរជាតិ និងមាត្រា ១(១) នៃពិធិសារបន្ថែម II) មានលក្ខណៈដូចគ្នានឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ និងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ

របស់ថ្នាក់លើដើម្បីត្រួតត្រាអំពើរបស់ជនក្រោមបង្គាប់របស់ខ្លួន និង ដើម្បីទប់ស្កាត់ ឬ ប្រសិនបើចាំបាច់ ដើម្បីបង្ក្រាបការរំលោភលើសន្ធិសញ្ញា ឬ ពិធីសារក្រុងហ្សឺណែវ"។

[11] *សូមមើល* Christopher Greenwood, *International Humanitarian Law and the* Tadić *Case*, 7 EUR. J. INT'L L. ទំព័រ២៦៥, ២៨០ (ឆ្នាំ១៩៩៦), *ដកស្រង់* ការកត់សម្គាល់បឋមដែលមិនទាន់បានបោះពុម្ពនៃ ICRC ស្តីពីសេចក្តីព្រៀងលក្ខន្តិកៈសម្រាប់តុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី២៥ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៣។

[12] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* Hadžihasanović *និងអ្នកផ្សេងទៀត*, IT-01-47-AR72, សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍បន្ទាន់បន្ទំ ជំទាស់នឹងយុត្តាធិការទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ, ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៣, កថាខណ្ឌ ៣១។

ផ្ទៃក្នុង[13]។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល *Hadžihasanović* មិនបានពិចារណាការពិតដែលថា ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មានចែងក្នុងនៃពិធិសារបន្ថែម I តែមិនចែងក្នុងពិធិសារបន្ថែម II ទេ ដើម្បីឱ្យមានឥទ្ធិពលទៅលើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួន។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុងរឿងក្តី *Hadžihasanović* បានថ្លែងថា "ការមិនយោងនូវពិធិសារបន្ថែម II ចំពោះការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើទាក់ទងទៅនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុង មិនមានឥទ្ធិពលសំខាន់ទៅលើបញ្ហាដែលថា តើការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ បានកើតមានរួចទៅហើយថាជាផ្នែកនៃទម្លាប់អន្តរជាតិទាក់ទងទៅនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃដែរឬក៏អត់។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានយល់ឃើញថា វាមានការពាក់ព័ន្ធក្នុងអំឡុងពេលពាក់ពន្ធ័ទៅនឹងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះនេះ ហើយថាការសន្និដ្ឋាននេះ មិនត្រូវបានច្រានចោលដោយការប្រើប្រាស់នូវកត្តាផ្សេងៗបណ្តាលឱ្យមានភាពស្ងៀមស្ងាត់ដោយសារហេតុផលមួយចំនួន ដែលជួនកាលកើតមានក្នុងអំឡុងពេលពេលតាក់តែងឱ្យទៅជាច្បាប់នូវចំណុច ដែលត្រូវទទួលយកក្នុងការធ្វើសេចក្តីព្រាងនៃលិខិតូបករណ៍អន្តរជាតិមួយ[14]។

៨. យោងតាមសាស្ត្រាចារ្យ van Schaack សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល មានភាពខ្វះចន្លោះ ។ លោកស្រីពន្យល់ថា ៖

> ក្នុងការវិភាគនេះ ICTY មើលរំលងយ៉ាងខ្លាំងទៅលើហេតុផលជាក់ស្តែងដែលរដ្ឋនានាអាចជ្រើសរើសមិនអនុវត្តទ្រឹស្តីទាក់ទងនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ដែលមិនមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ នៅពេលរដ្ឋនានាធ្វើសេចក្តីព្រាងពិធីសារ II ។ បន្ថែមលើការពិតដែលថាតាមប្រវត្តិសាស្ត្រ រដ្ឋនានាមានការស្ទាក់ស្ទើរក្នុងការបង្កើតវិធានចងជាប់ជាកាតព្វកិច្ចដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះផ្ទៃក្នុង ប្រហែលជា ពួកគេបានពិចារណាទ្រឹស្តីដែលមិនអាចអនុវត្តបានក្នុងជម្លោះបែបនេះ នៅពេលដែលកម្លាំងប្រដាប់អាវុធដែលអាចមិនមានការរៀបចំត្រឹមត្រូវ និងបានកើតឡើងដោយឯកឯង ហើយខ្សែចង្វាក់នៃសិទ្ធិអំណាចដែលយកមកអនុវត្តអាចត្រូវបានប្រកាសដោយខ្លួនឯងដោយតាមការជាក់ស្តែង de facto និងមានលក្ខណៈវិមជ្ឈការ ។ ពិតហើយ គោលការណ៍ឯកភាពនៃការបញ្ជា ដែលបានចែងថា មានតែមេបញ្ជាការតែមួយគត់ ក្នុងឋានានុក្រមយោធាកម្រិតណាក៏ដោយដែលមានសិទ្ធិ

---

[13] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ ១៤-១៥។

[14] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ,* កថាខណ្ឌ២៩។

បញ្ហាអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ អាចត្រូវបានកាត់បន្ថយ ឬមិនមានវត្តមានទាំងស្រុងក្នុងបរិបទជម្លោះប្រដាប់អាវុធមិនមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ [15]។

៩. លោក Sir Christopher Greenwood ដែលបច្ចុប្បន្នជាសមាជិកតុលាការយុត្តធម៌អន្តរជាតិ រិះគន់ចំពោះការសម្អាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនេះថា ៖

> ទោះជាអ្វីដែលអង្គជំនុំជម្រះបានលើកឡើង អំពីការបំពេញតម្រូវការដែលថាការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ បានទទួលស្គាល់គោលការណ៍នេះក៏ដោយ សេចក្តីសម្រេចនេះ ស្ទើរតែមិនបានលើកឡើងពីការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ និងយល់ស្របថា "នៅផ្ទៃក្នុងប្រទេស រដ្ឋភាគច្រើនមិនបានតាក់តែងច្បាប់ស្តីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ដើម្បីធ្វើជាសមភាគីទទួលខុសត្រូវក្នុងជម្លោះផ្ទៃក្នុងទេ"។ វាមិនពន្យល់ហេតុអ្វីបានជាទស្សនៈទាននៃការបញ្ហាដែលមានទទួលខុសត្រូវ ដែលតម្រូវឲ្យយុទ្ធការីទទួលខុសត្រូវចំពោះភារកិច្ច ជាស្វ័យប្រវត្តិមិនអាចជៀសផុតពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធ ក្នុងការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗឡើយ ។ វាក៏មិនបានពន្យល់ពីមូលហេតុនៃភាពមិនសមហេតុផលចំពោះទស្សនៈទាននៃទម្លាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ដែលអាចអនុវត្តចំពោះជម្លោះអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែមិនអនុវត្តបានចំពោះជម្លោះផ្ទៃក្នុងទេ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ មានការយល់ស្របថាគោលការណ៍ទាំងអស់នៃច្បាប់ មិនមានវិសាលភាពគ្របដណ្តប់ជម្លោះទាំងពីរប្រភេទនេះទេ។ ពិតហើយ បុគ្គលម្នាក់អាចជំទាស់ថាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើដោយវិធីខុសគ្នាមួយអាចមានភាពសមស្រប ចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធដែលមិនមានលក្ខណៈអន្តរជាតិពីព្រោះកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ដែលមានការពាក់ពន្ធ័ក្នុងជម្លោះបែបនេះមានរចនាសម្ពន្ធ័និងមានការរៀបចំតូចជាង (ជាពិសេសផ្នែកក្រៅរដ្ឋាភិបាល) ក្នុងអរិភាពអន្តជាតិ។ វាក៏ជាការសំខាន់ដែលចងចាំថាកាលពី ១០ឆ្នាំមុនតែប៉ុណ្ណោះ គណៈកម្មាធិការកាកបាទក្រហមអន្តរជាតិ បង្ហាញទស្សនៈថាច្បាប់អន្តរជាតិ មិនបានដាក់ឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវទាល់តែសោះ ចំពោះការរំលោភច្បាប់ក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ [16]។

---

[15] Beth van Schaack, *Crimen Sine Lege: Judicial Lawmaking at the Intersection of Law and Morals*, 97 GEO. L.J. 119, 145 (2008)។

[16] Christopher Greenwood, CMG, QC, *Notes and Comments: Command Responsibility and the Hadžihasanović Decision*, 2.2 J. INT'L CRIM. JUST. ទំព័រ ៥៩៨, ៦០១ (២០០៤)។ Major Michael L. Smidt ពន្យល់ថា

១០. ទម្លាប់អន្តរជាតិត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ និង*ជំនឿដែលជឿថាវាជាច្បាប់* (*opinion juris*) [17]។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល *Hadžihasanović* បានទទួលស្គាល់ថា "វាជាការពិតដែលថានៅក្នុងផ្ទៃប្រទេស រដ្ឋភាគច្រើនមិនបានបង្កើតច្បាប់ស្តីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើដើម្បីបង្កើតឱ្យមានសមភាគីទទួលខុសត្រូវ ចំពោះការបញ្ជាក្នុងជម្លោះផ្ទៃក្នុងទេ[18]"។ កង្វះនៃការអនុវត្តរបស់រដ្ឋនិង*ជំនឿដែលជឿថាវាជាច្បាប់* (*opinion juris*) ដើម្បីបង្កើតការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុង មិនអាចព្រងើយកន្តើយបានឡើយ ។ ប្រសិនបើអ.វ.ត.ក អាចអនុវត្តទម្លាប់អន្តរជាតិ និងប្រសិនបើការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ត្រូវបានពិចារណាថាជាទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងពេលនេះ វាគ្រាន់តែត្រូវបានពិចារណាថាជាទម្លាប់អន្តរជាតិទាក់ទងទៅនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិតែប៉ុណ្ណោះ ។

គ. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចអនុវត្តបានចំពោះមេបញ្ជាការយោធាតែប៉ុណ្ណោះ

១១. ទោះជាការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ពេលខ្លះត្រូវបានអនុវត្តចំពោះថ្នាក់លើដែលមិនមែនជាយោធាដោយសាលាក្តីក្រោយសង្គ្រាមលោកទី២ ក៏ដោយ[19] ក៏មិនមានការអនុវត្តជាទូទៅនិងជាប់

"ខណៈដែលពិធីសារទី I ចងក្រងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើក្នុងជំលោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិ ពិធីសារទី II ដែលទាក់ទងនឹងជំលោះប្រដាប់អាវុធមិនអន្តរជាតិ មិនមាននិយាយអ្វីសោះអំពីបញ្ហានេះ។ អ្នកធ្វើសេចក្តីព្រៀងអាចបានទទួលស្គាល់ពីភាពលំបាកក្នុងការកំណត់ខ្សែរសង្វាក់នៃការបញ្ជានៅក្នុងកងកម្លាំងមានភាពមិនប្រក្រតី។ អាចមានភាពស្ទាក់ស្ទើរសូម្បីតែដើម្បីទទួលស្គាល់ទស្សនទាននៃការបញ្ជា នៅក្នុងកងកម្លាំងបះបោរ ពីព្រោះធ្វើដូច្នេះប្រហែលជាផ្តល់ឱ្យនូវភាពស្របច្បាប់មួយចំនួនដល់ពួកបះបោរ និងជាជំហានមួយឆ្ពោះទៅរកប្រភេទនៃឋានៈរបស់ក្រុមនោះ។ ចំពោះកងកម្លាំងរបស់រដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុង ការសម្រេចចិត្តនៃការទទួលខុសត្រូវលើឧក្រិដ្ឋកម្ម អាចត្រូវបានទុកឱ្យរដ្ឋនោះជាអ្នកសម្រេច។ ភាពស្ទាក់ស្ទើរជាធម្មតារបស់សហគមន៍អន្តរជាតិដើម្បីភ្ជាប់ខ្លួនទៅនឹងជំលោះប្រដាប់អាវុធផ្ទៃក្នុង កើតចេញពីទស្សនទានដែលថាច្បាប់អន្តរជាតិហូរចេញពី 'ទស្សនទានមូលដ្ឋាននៃសមភាពឯករាជ្យ'។ ដរាបណាមានជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងបញ្ហាសន្តិសុខសមូហភាព ឧទាហរណ៍ អង្គការសហប្រជាជាតិ ត្រូវបានហាមឃាត់មិនឱ្យអន្តរាគមន៍នៅក្នុងបញ្ហាដែលមានលក្ខណៈផ្ទៃក្នុងជាពិសេស។" Major Michael L. Smidt, *Yamashita, Medina, and Beyond: Command Responsibility in Contemporary Military Operations*, 164 MIL. L. REV. ទំព័រ១៥៥, ២០៥ (២០០០)។

[17] *សូមមើល North Sea Continental Shelf Cases,* ICJ Reports (1969) កថាខណ្ឌ ៧៤ ។

[18] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Hadžihasanović និងអ្នកផ្សេងទៀត,* IT-01-47-AR72, សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍បន្ទាន់បន្ទំ ជំទាស់នឹងយុត្តាធិការទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ, ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៣, កថាខណ្ឌ ១៧។

[19] *សូមមើល ឧទាហរណ៍,* សាលក្រម IMTFE។ *ការជំនុំជម្រះក្តី Friedrich Flick និងអ្នកផ្សេងទៀត,* ក្បាលទី VI, ការជំនុំជម្រះជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាមនៅចំពោះមុខតុលាការយោធា Nürnberg ក្រោមច្បាប់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យលេខ១០, (បោះពុម្ពដោយ U.S. Govt. Printing Office: Washington 1950)។ *រឿងក្តី Government Commissioner of the General*

លាប់របស់រដ្ឋ ដើម្បីឲ្យថ្នាក់លើដែលមិនមែនជាឃោធាទទួលខុសត្រូវ ចំពោះអំពើរបស់អ្នកដែលនៅក្រោមបង្គាប់ខ្លួននៅពេលនោះ ឬក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩ ឡើយ។ ប្រភពដើមនៃទស្សនៈទាននៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ត្រូវបានរកឃើញក្នុង "វប្បធម៌ដែលមានលក្ខណៈពិសេសនៃអង្គការចាត់តាំងយោធា និងមានភាពប្រទាក់ក្រឡាគ្នាជាមួយទស្សនាទានសំខាន់ៗក្នុងច្បាប់សង្គ្រាម"[20] ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ Bassiouni គូសបញ្ជាក់ថា ៖

> ក្នុងការវាយតម្លៃបទដ្ឋាន និងមាត្រដ្ឋានអន្តរជាតិដែលទទួលស្គាល់ក្នុងច្បាប់យោធាជាតិ ធៀបទៅនឹងបទដ្ឋាន និងមាត្រដ្ឋាននៃ "ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ"ជាស៊ីវិលក្នុងប្រពន្ធ័យុត្តិធម៌សម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មសំខាន់ៗក្នុងសាកលលោក វាបង្ហាញឲ្យឃើញថា បទដ្ឋាន និងមាត្រដ្ឋានអន្តរជាតិដែលទទួលស្គាល់ក្នុងច្បាប់យោធាជាតិ ត្រូវបានអនុវត្តច្រើនជាងបទដ្ឋាននិងមាត្រដ្ឋាននៃ "ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ"ជាស៊ីវិល។ ហេតុផលសំខាន់ក្នុងស្ថានភាពនេះ គឺកង្វះខាតនូវគោលនយោបាយច្បាប់ដែលមានភាពជាប់លាប់នៅក្នុងប្រទេសស្ទើរតែទាំងអស់ក្នុងសាកលលោក ដែលអនុញ្ញាតឲ្យមានការបែងចែកទិដ្ឋភាពផ្សេងៗគ្នានៃច្បាប់[21]។

Tribunal of the Military Government for the French Zone of Occupation in Germany តទល់នឹង Herman Roechling និងអ្នកផ្សេងទៀត, ការផ្តន្ទាទោសនិងសាលក្រមរបស់ General Tribunal of the Military Government of the French Zone of Occupation in Germany, ក្បាលទី XIV, TWC, សេចក្តីបន្ថែម ខ, ទំព័រ១០៦១ អាចស្វែងរកបាននៅគេហទំព័រ *available at* http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/NT_war-criminals_Vol-XIV.pdf.

[20] Jenny S. Martinez, *Understanding* Mens Rea *in Command Responsibility: From Yamashita to Blaškić and Beyond*, 53 J. INT'L CRIM. JUST. 638 (2007) ។

[21] CHERIF BASSIOUNI, INTRODUCTION TO INTERNATIONAL CRIMINAL LAW ទំព័រ ៣១៨ (បោះពុម្ពដោយTransnational Publishers, ឆ្នាំ២០០៣)។ *សូមមើលផងដែរ* ទំព័រ ៣២០។ "ថាវីដែល[មិ]នមែនជាយោធានឹងត្រូវបានកាត់សេចក្តីស្របតាមនិយាមនិងបទដ្ឋានជាតិ នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌស៊ីវិល និងថាតាមពិតនោះមិនកំណត់ឯកសណ្ឋានមូលដ្ឋានច្បាប់អន្តរជាតិនៃការទទួលខុសត្រូវនោះទេ។ វាស្ទើតែមិនអាចទៅរួចទេ ក្នុងការសាកល្បងបង្កើតនិយាមនិងបទដ្ឋានស៊ីវិលអន្តរជាតិស្តីពីគោលការណ៍រួមនោះ ដោយសារភាពផ្សេងគ្នានៅក្នុងនិយាមនៃការទទួលខុសត្រូវ និងលទ្ធភាពនៃការចោទប្រកាន់ នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មសំខាន់បំផុតរបស់ពិភពលោក ដូចដែលបានពិភាក្សាខាងលើ។"

១២. បន្ថែមពីនេះទៅទៀត មាត្រា៨៧ មានការយោងជាក់លាក់ចំពោះ "មេបញ្ជាការយោធា[22]" និងរដ្ឋនានាដែល " មេបញ្ជាការ ធានាថាសមាជិកនៃកងប្រដាប់អាវុធនៅក្រោមបញ្ជារបស់ខ្លួន ដឹងថាកាតព្វកិច្ចរបស់ពួកគេមានចែងនៅក្នុងអនុសញ្ញា និងពិធីសារនេះ។" [23]

ឃ. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើតែនៅពេលណា ដែលមានទំនាក់ទំនងហេតុនិងផលរវាងអំពើរបស់មេដឹកនាំ និងបទល្មើសរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់មេដឹកនាំនោះ និងនៅពេលដែលមានបទល្មើសទាក់ទងនឹងសកម្មភាពទាំងឡាយ ដែលថ្នាក់លើមានកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ដែលកើតមានជាមុនរួចជាស្រេចដើម្បីបង្ការនិងដាក់ទោស

១) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ តម្រូវឱ្យហេតុនិងបច្ច័យ

១៣. ប្រសិនបើសំណុំរឿងក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ជាភស្តុតាងនៃទម្លាប់អន្តរជាតិ សំណុំរឿងទាំងនោះ បង្ហាញថាទម្លាប់អន្តរជាតិតម្រូវឱ្យថ្នាក់លើម្នាក់ ទទួលខុសត្រូវចំពោះការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ នៅពេលដែលបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះ បានកើតឡើង<u>ជាលទ្ធផល</u>នៃការខកខានមិនបានធ្វើរបស់ថ្នាក់លើ ។ ឧទាហរណ៍ រឿងក្តី*សហរដ្ឋអាមេរិក ទល់នឹង* Wilhelm List តម្រូវឱ្យមាន "ភស្តុតាងនៃហេតុនឹងបច្ច័យ អំពើដែលបង្ហាញមូលហេតុយ៉ាងច្បាស់ ឬការខកខានមិនបានធ្វើដែលគេអាចសន្និដ្ឋានបានពីចេតនាប្រព្រឹត្តបទល្មើស។[24]" ក្នុងសាលដីកា IMTFE លោកចៅក្រម Bernard នៃប្រទេសបារាំង បានថ្លែងថា "ការទទួលខុសត្រូវចំពោះការខកខានមិនបានធ្វើ សន្មតនូវការប្រព្រឹត្តជាចុងក្រោយ ក្រោយពីការខកខានមិនបានធ្វើ និងមានប្រភពចេញពីបុគ្គលដែលត្រូវបានគេទម្លាក់ការទទួលខុសត្រូវនូវការខកខានមិនបានធ្វើ ពីបុគ្គលម្នាក់ឬបុគ្គលមួយចំនួនទៀត។ "ការទទួលខុសត្រូវចំពោះលទ្ធផលនៃការខកខានមិនបានធ្វើ ត្រូវបានគេទម្លាក់ការទទួលខុសត្រូវលើអ្នកផ្តើមគំនិតនូវការខកខានមិនបានធ្វើ ប្រសិនបើការប្រព្រឹត្តកើតចេញជាលទ្ធផលណាមួយដោយសារការខកខានមិនបានធ្វើ [25]"។ ក្នុងរឿងក្តី Schonfeld et al លោកចៅក្រមតុលាការយោធាបានថ្លែងថា បទឧក្រិដ្ឋត្រូវតែជាលទ្ធផលធម្មតានៃការធ្វេសប្រហែសរបស់ជនជាប់ចោទ

---

[22] ពិធីសារបន្ថែម I, មាត្រា ៨៧(១)។

[23] *ដូចដើងទំព័រខាងលើ,* មាត្រា ៨៧(២)។

[24] *រឿងក្តី United States តទល់នឹង Wilhelm List និងអ្នកផ្សេងទៀត,* ក្បាលទី XI, ការជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមក្រោមច្បាប់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យ លេខ១០ ទំព័រ ១២៦១។

[25] ដូចដែលបានដកស្រង់ក្នុង GUÉNAËL METTRAUX, THE LAW OF COMMAND RESPONSIBILITY 84 (បោះពុម្ពដោយ Oxford University Press, 2009)។

អាចនិយាយម៉្យាងទៀតថាការផ្តល់សេចក្តីណែនាំពីជនជាប់ចោទ នៅពេលត្រឹមត្រូវណាមួយអាចត្រូវបានទប់ស្កាត់មិនឲ្យការសម្លាប់ដោយមិនមានហេតុផលសមស្របកើតឡើង។ [26]

១៤. "ទោះយ៉ាងណាតុលាការ ICTY ដែលក្នុងស្ថានភាពដែលបង្ហាញឲ្យឃើញនូវកង្វះតម្រូវការនៃទម្លាប់អន្តរជាតិ[27]" បានសម្រេចថាតម្រូវការហេតុនិងបច្ច័យ មិនមានភាពចាំបាច់។ សំណុំរឿងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង *Čelebići* បានថ្លែងថាទម្លាប់អន្តរជាតិមិនតម្រូវឲ្យមានភស្តុតាងនៃទំនាក់ទំនងជាធម្មតា រវាងការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទ និងបទឧក្រិដ្ឋរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់គាត់។[28] អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល *Blaškić* បានគូសបញ្ជាក់ថាសំណុំរឿងរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល *Čelebići* មិនបានទាញសម្អាងនូវសិទ្ធិអំណាចណាមួយសម្រាប់សេចក្តីអះអាងនេះទេ [29]។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សាលដីកាបន្តបន្ទាប់នៅតុលាការ ICTY បានអនុម័តទស្សនៈនេះដោយមិនបានធ្វើការវិភាគដោយឯករាជ្យ ។ [30]

១៥. ទោះជាច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអ.វ.ត.ក រៀបចំដាក់ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើក្នុងស្ថានភាពស្រដៀងគ្នាទៅនឹងមាត្រា ៧(៣) នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICTY ទាក់ទងទៅនឹងហេតុនិងបច្ច័យក៏ដោយ ក៏លក្ខន្តិកៈ ICC អាចឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងច្បាស់នូវការអភិវឌ្ឍនៃទម្លាប់អន្តរជាតិ ។ មិនដូចតុលាការ ICTY មាត្រា២៨ នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICC មិនតម្រូវឲ្យហេតុនិងបច្ច័យទេ ។ មាត្រានេះចែងថា "ថ្នាក់លើម្នាក់ ត្រូវទទួលខុសត្រូវ ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ...ដែលប្រព្រឹត្តដោយអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ក្រោមសិទ្ធិអំណាច និងការត្រួតត្រាដោយមានប្រសិទ្ធិភាពរបស់ខ្លួន <u>ជាលទ្ធផល</u>នៃការខកខានមិនបានត្រួតពិនិត្យដោយសមស្របទៅលើអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ទាំងនោះ ...។"

---

[26] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ។*

[27] *ដូចជើងទំព័រខាងលើ*, ទំព័រ៨៣។

[28] សាលក្រម *Čelebići*" កថាខណ្ឌ ៣៩៨។

[29] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* *Blaškić*, IT-95-14-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៤, កថាខណ្ឌ ៧៦។

[30] *សូមមើល ឧទាហរណ៍ រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* *Kordić & Čerkez*, IT-95-14/2-A, សាលដីកា, ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៤, កថាខណ្ឌ ៨៣០-៨៣២។ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* *Halilović*, IT-01-48-T, សាលក្រម, ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៥, កថាខណ្ឌ ៧៨។ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* *Orić*, IT-03-68-T, សាលក្រម, ចុះថ្ងៃទី៣០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៦, កថាខណ្ឌ ៣៣៨។ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង* *Brđanin*, IT-99-36-T, សាលក្រម, ចុះថ្ងៃទី១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៤, កថាខណ្ឌ ២៨០។

២. ប្រសិនបើការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ត្រូវបានរកឃើញថាយកមកអនុវត្ត ចំពោះថ្នាក់ដឹកនាំជាស៊ីវិលនោះ ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ តម្រូវឲ្យពួកគាត់ ទប់ស្កាត់ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះបទឧក្រិដ្ឋពាក់ពន្ធ័នឹងសកម្មភាពដែលត្រូវទទួល ខុសត្រូវ និងស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងដោយមានប្រសិទ្ធិភាពរបស់ខ្លួន

១៦. ជនស៊ីវិលជាមេដឹកនាំថ្នាក់លើ អាចដាក់អោយទទួលខុសត្រូវចំពោះការខកខានមិនបានបង្ការ ឬ ដាក់ទោសទណ្ឌនៅពេលពួកគេជាដំបូងមានកាតព្វកិច្ចដើម្បីបង្ការ ឬ ដាក់ទោសទណ្ឌ។ យោងទៅ តាមសាស្ត្រាចារ្យ Zahar និង Sluiter ថ្វីបើលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃកាតព្វកិច្ចគឺមិនមានរាយនាមថាជា ធាតុផ្សំដោយឡែកនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ នៅក្នុងច្បាប់លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការ *ចំពោះ កិច្ច ad hoc* នានា "វានៅមានចែងបង្កប់នៅក្នុងបទប្បញ្ញត្តិនោះ" [31]។ នេះគឺដោយសារ "គោលការណ៍ច្បាប់ទូទៅ គឺចែងអំពីការខកខាននឹងបណ្តាលអោយមានការទទួលខុសត្រូវ ដរាប បើសិនជាវាអាចទៅរួច ដើម្បីបង្កើតអោយមានកាតព្វកិច្ចត្រូវចាត់វិធានការ" [32]។

១៧. ខុសពីច្បាប់លក្ខន្តិកៈនៃតុលាការ *ចំពោះកិច្ច ad hoc* នានា វិធាន២៨ នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការ ICC ចែងថា "ថ្នាក់លើម្នាក់ ត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ...ដែល (ii) បទឧក្រិដ្ឋទាក់ទងនឹង <u>សកម្មភាព ដែលស្ថិតនៅក្នុងការទទួលខុសត្រូវ និងការគ្រប់គ្រងដោយមានប្រសិទ្ធិភាពរបស់ថ្នាក់ លើ</u>...។" ភាសាដែលបានលើកឡើងនេះ បង្កើតឲ្យភាពមានទំនាក់ទំនងគ្នារវាងបទឧក្រិដ្ឋ និង សកម្មភាពស្ថិតក្នុងការទទួលខុសត្រូវ និងការគ្រប់គ្រងរបស់ថ្នាក់លើស៊ីវិលរបស់ខ្លួន ។

១៨. តម្រូវការនៃភាពមានទំនាក់ទំនងគ្នារវាងបទឧក្រិដ្ឋ និងសិទ្ធិអំណាចរបស់ថ្នាក់លើជាស៊ីវិល មាន លក្ខណៈសមស្របនឹងសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គជំនុំជម្រះ *Čelebići* ថា "ខណៈដែលការទទួល ខុសត្រូវថ្នាក់លើចំពោះអំពើវិជ្ជមាន ចេញពីគោលការណ៍ទូទៅនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកសម គំនិត ... ការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋរបស់ថ្នាក់លើដែលខកខានមិនបានចាត់វិធានការទប់ ស្កាត់ឬបង្ក្រាបការប្រព្រឹត្តអំពើខុសច្បាប់របស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ ត្រូវបានយល់យ៉ាងច្បាស់ថា នៅពេលដែលគេឃើញថា មានការប្រឆាំងនឹងគោលការណ៍ដែលការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទ

---

[31] ALEXANDER ZAHAR & GÖRAN SLUITER, INTERNATIONAL CRIMINAL LAW 259 (Oxford University Press 2008).

[32] ដូចយោងខាងលើ ទំព័រ ២៥៩ ។

ឧក្រិដ្ឋចំពោះការខកខានមិនបានធ្វើ បានកើតឡើងតែនៅពេលដែលកាតព្វកិច្ចច្បាប់តម្រូវឱ្យអនុវត្តតែប៉ុណ្ណោះ។"[33]

១៩. តម្រូវការនេះ ជួយការពារប្រឆាំងនឹងស្ថានភាពដែលថ្នាក់លើជាស៊ីវិល ទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋប្រព្រឹត្តដោយអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ ថ្វីបើបទឧក្រិដ្ឋនេះ មិនមានអ្វីទាក់ទងទៅនឹងចរិតនៃទំនាក់ទំនងរវាងថ្នាក់លើ និងអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ក៏ដោយ ។ ស្ថានភាពនេះ បានកើតឡើងក្នុងសំណុំរឿង *Musema* នៅតុលាការ ICTR ។ ក្នុងសំណុំរឿង *Musema* អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានសម្រេចថា *Musema* ដែលអ្នកចាត់ចែងការងាររោងចក្រតែ មានពិរុទ្ធភាពពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ ពីព្រោះកម្មកររោងចក្រតែ បានប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងគាត់ខកខានមិនបានទប់ស្កាត់អំពើនេះ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មដល់កម្មកររបស់គាត់។[34] កំហុសនៅក្នុងការសម្អាងហេតុរបស់តុលាការ ICTR គឺថា *Musema* ដែលជាអ្នកចាត់ចែងរោងចក្រតែ ទំនងមានសមត្ថភាពដាក់ទណ្ឌកម្មដល់និយោជិករបស់ខ្លួន ចំពោះការខកខានមិនបានបំពេញភារកិច្ចនៅកន្លែងធ្វើការងាររបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែមិនមានន័យថាគាត់មានការទទួលខុសត្រូវ ឬសិទ្ធិអំណាច ដើម្បីដាក់ទោសពួកគេចំពោះការប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាក់ស្តែង ដែលមិនមានទំនាក់ទំនងអ្វីទៅនឹងការងាររបស់ពួកគេទេ។ សាស្ត្រាចារ្យ Zahar ពន្យល់ថាការសម្អាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស។

> វាមិនប្លែក *Musema* ឱ្យដាច់ចេញពីនាយករោងចក្រធម្មតាម្នាក់ទេ ។ ទោះជាយ៉ាងណាវាមិនអាចថាអ្នកចាត់ចែងមុខជំនួញទាំងអស់ ទទួលខុសត្រូវជាប់ពិរុទ្ធភាពពីបទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិដែលបានប្រព្រឹត្តដោយនិយោជិករបស់ខ្លួន ដោយសារពួកគេ មានទំនាក់ទំនងការងារធម្មតាជាមួយនិយោជិករបស់ខ្លួន។ ក្នុងទម្រង់(សឹក)បុរាណ មេបញ្ជាការដែលត្រូវបានគេប្រមើលមើល [ក្នុងបទប្បញ្ញត្តិស្តីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនៃលក្ខន្តិកៈ ICTR] ថាមានទំនាក់ទំនងជាមួយទាហានរបស់ខ្លួន មិនមែនគ្រាន់តែតាមរយៈ

---

[33] សាលក្រម *Čelebići*, កថាខណ្ឌ ៣៣៤ (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[34] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Musema*, ICTR-96-13-T, សាលក្រម និង ការផ្តន្ទាទោស, ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែមករា ឆ្នាំ២០០០, កថាខណ្ឌ ៨៩៤-៨៩៥។

ទំនាក់ទំនងនៃការគ្រប់គ្រងនិយោគជិកតែប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែគាត់ស្ថិតនៅចំណុចកណ្តាលនៃអង្គភាពប្រយុទ្ធដែលមានអំណាចសម្រេចការស្លាប់រស់...។[35]

ង. **ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចមិនត្រូវបានអនុវត្តចំពោះបទឧក្រិដ្ឋមានចេតនាពិសេស ដូចជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាដើម**

២០. ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ មិនមានភាពស៊ីសង្វាក់ជាមួយនឹងបទឧក្រិដ្ឋមានចេតនាពិសេសទេ[36]។ នេះគឺដោយសារមេបញ្ជាការ អាចដាក់អោយទទួលខុសត្រូវស្ថិតក្រោមការទម្រង់ទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ នៅពេលដែលខ្លួនមិនមានបំណងឲ្យបទល្មើសកើតឡើង និងអាចមិនបានដឹងពីការកើតមានឡើងនៃបទល្មើសនេះ រហូតទាល់តែវាបានកើតមានរួចទៅហើយ ។ ទោះជាយ៉ាងណាបទល្មើសមានចេតនាពិសេស ដូចជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ តម្រូវឲ្យការទទួលខុសត្រូវផ្សាភ្ជាប់ទៅនឹងបទល្មើសមួយ នៅពេលដែលបទល្មើសត្រូវបានគេប្រព្រឹត្តឡើងដែលតម្រូវអោយមានចេតនាពិសេស។

> ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើចំពោះអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ មិនមានភាពស៊ីសង្វាក់ក្នុងទិដ្ឋភាពមួយចំនួន ដោយយល់ថាបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ជាបទល្មើសចង្អៀតដែលមានចេតនាពិសេស។ បញ្ហាច្រើនបង្ហាញនូវភាពត្រឹមត្រូវចំពោះការតិទៀននេះ ពីព្រោះភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាខាងទ្រឹស្តី មានវិសាលភាពចំពោះ (i)តម្រូវការនៃកំហុសដែលធានាអោយមានការផ្តន្ទាទោស (ii) វិសាលភាពនៃការកើតមានជាមុននូវភារកិច្ចរបស់ជនល្មើស (iii) សញ្ញាណដែលមានជាប់ជាមួយការទទួលខុសត្រូវជាបុគ្គល និងអវិភាពទូទៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវជំនួស និង (iv) ការដាក់បញ្ចូលក្នុងជំពូកសមស្របនៃការប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលកំពុងមានបញ្ហា។[37]

---

[35] Alexander Zahar, *Command Responsibility of Civilian Superiors for Genocide*, 14 Leiden J. Int'l L. ទំព័រ ៥៩១, ៦0៣ (២00១)

[36] គឺជាការទទួលខុសត្រូវ តាមរយៈ JCE III សម្រាប់ហេតុផលដូចគ្នា។

[37] David L. Nersessian, *Whoops, I Committed Genocide! The Anomaly of Constructive Liability for Serious International Crimes*, 30 FLETCHER F. WORLD AFF. ទំព័រ៨១, ៩២-៩៣ (២00៦)។ Nersessian បន្តពន្យល់ទៀតថា "អំពើប្រល័យពូជសាសន៍តាមរយៈការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ត្រូវបានបង្កើតឡើងពីអំពើខុសគ្នាទាំងស្រុង (ការមិនទប់ស្កាត់ ឬ ដាក់ទណ្ឌកម្មអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដោយអ្នកដទៃ) និងបន្ទាបកំហុសផ្ទាល់ខ្លួនយ៉ាងធំធេង (ការធ្វេសប្រហែសឧក្រិដ្ឋកម្ម)។ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍អាចត្រូវបានភ្ជាប់ទៅដោយផ្ទេរបន្ទុកទៅមេបញ្ជាការ ពីព្រោះថ្នាក់លើទទួលព័ត៌មានខុស

២១. តុលាការ ICTY និង ICTR បានសម្រេចឱ្យមេបញ្ជាការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ទោះជាពួកគេមិនមានចេតនាពិសេសក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ក៏ដោយ។ ទោះជាយ៉ាងណា ដូចលោកសាស្ត្រាចារ្យ Schabas កត់សម្គាល់ សេចក្តីសម្រេចទាំងនេះ "បង្ហាញពីដំណើរមិនសមស្របរបស់តុលាការចំពោះទស្សនទានរួម"។[38] ឧទាហរណ៍ លោកសាស្ត្រាចារ្យ Schabas ពន្យល់ថា "ក្នុងសំណុំរឿងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ជាទូទៅថា ធាតុផ្សំអត្តនោម័តនៃបទល្មើស គឺជាធាតុផ្សំមួយនៃចេតនាពិសេស ។ ជាការសមហេតុផល វាមិនអាចទៅរួចក្នុងការផ្តន្ទាទោសបុគ្គលម្នាក់ ដែលគ្រាន់តែមានការធ្វេសប្រហែសមិនបានដឹងបទឧក្រិដ្ឋដែលមានចេតនាពិសេសមួយនោះឡើយ។[39]

IV. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងសំណើសុំការបន្ធូរបន្ថយ

២២. បើសិនជា អវតក សម្រេចថា ខ្លួនអាចយកមកអនុវត្តនូវការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើនោះ ទោះបីជាមានទឡ្ហីករណ៍ផ្ទុយពីនេះក្តី ១) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនអាចយកមកអនុវត្ត ចំពោះបទល្មើសដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៣ថ្មី នៃច្បាប់បង្កើត អ.វ.ត.ក ២) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអាចយកមកអនុវត្តបានតែចំពោះជម្លោះប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ ៣) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអាចអនុវត្តបានចំពោះតែមេដឹកនាំយោធាប៉ុណ្ណោះ ៤) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើអាចយកមកអនុវត្តបានតែនៅពេលណា ដែលមានទំនាក់ទំនងហេតុនិងផលរវាងអំពើរបស់មេដឹកនាំ និងបទល្មើសរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់មេដឹកនាំនោះ និងនៅពេលដែលមានបទល្មើសទាក់ទងនឹងសកម្មភាពទាំងឡាយ ដែលថ្នាក់លើមានកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ដែលកើតមានជាមុនរួចជា

ត្រូវបានណែនាំខុស ឬ មិនបានដឹង។ បញ្ហានេះធ្វើឱ្យមានន័យតិចតួចណាស់។ ទោះបីជាការធ្វេសប្រហែសធ្ងន់ធ្ងរ គឺគួរឱ្យផ្តន្ទាទោស និងពិតជាសមនឹងទទួលទណ្ឌកម្មព្រហ្មទណ្ឌ មានភាពខុសគ្នាជាក់ស្តែងរវាងការប្រព្រឹត្តដោយចេតនា និង ការធ្វេសប្រហែសទទួលខុសត្រូវ។ ប៉ុន្តែការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ធ្វើឱ្យចារីផ្ទាល់ និង ថ្នាក់លើធ្វេសប្រហែស មិនសប្បាយចិត្តស្មើគ្នា និងអនុញ្ញាតឱ្យពួកគាត់ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសដោយឧក្រិដ្ឋកម្មតែមួយដូចគ្នា។ ការបង្កើតឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវក្នុងលក្ខណៈនេះ គឺមិនស្របទៅនឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ជាបទល្មើសតូចដែលសំអាងលើចេតនាពិសេសដើម្បីកម្ទេចក្រុមមួយដែលទទួលបានការការពារនោះទេ។" *ដូចដឹងទំព័រខាងលើ*, ទំព័រ ៩៤។

[38] WILLIAM A. SCHABAS, GENOCIDE IN INTERNATIONAL LAW: THE CRIME OF CRIMES ទំព័រ៣០៩ (បោះពុម្ពដោយ Cambridge University Press, ឆ្នាំ ២000)។

[39] William A. Schabas, *Canadian Implementing Legislation for the Rome Statute*, 3 Y.B. INT'L HUMANITARIAN L. ទំព័រ ៣៣៧, ៣៤២ (២000) ។

ស្រេចដើម្បីបង្ការនិងដាក់ទោស និង ៥) ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើមិនអាចយកមកអនុវត្ត ចំពោះបទល្មើសដែលមានចេតនាពិសេស ដូចជា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាដើមឡើយ។

ហេតុដូច្នេះហើយ ដូចហេតុផលទាំងអស់ដែលមានថ្លែងខាងលើ ក្រុមមេធាវីការពារក្ដី ស្នើដោយគោរពថា ថ្វីបើមានទឡ្ហីករណ៍ទាំងអស់របស់មេធាវីដែលផ្ទុយពីនេះក្ដី បើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត យល់ឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ អាចយកមកអនុវត្តបាននៅ អវតក ក្ដី កសចស គួរ៖

ក. **បដិសេធ** ការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៣ថ្មី នៃច្បាប់បង្កើត អវតក

ខ. **អនុវត្ត** ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើតែទៅលើស្ថានភាពដែលពាក់ព័ន្ធនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធជាអន្តរជាតិបានហើយ។

គ. **អនុវត្ត** ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើតែនៅពេលណា ដែលមានទំនាក់ទំនងហេតុនិងផលរវាងអំពើរបស់មេដឹកនាំ និងបទល្មើសរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់មេដឹកនាំនោះ និងនៅពេលដែលមានបទល្មើសទាក់ទងនឹងសកម្មភាពទាំងឡាយ ដែលថ្នាក់លើមានកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ដែលកើតមានជាមុនរួចជាស្រេចដើម្បីបង្ការនិងដាក់ទោស និង

ឃ. **បដិសេធ** ការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើចំពោះបទល្មើសដែលមានចេតនាពិសេស ដូចជា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាដើមឡើយ។

សូមលោកសហចៅក្រមទទួលយកសំណើសុំនេះដោយក្ដីគោរព។

មេធាវី AVOCAT ATTORNEY AT LAW KINGDOM OF CAMBODIA

អាង ឧត្តម **Michael G. KARNAVAS**

សហមេធាវីរបស់លោក **អៀង សារី**

ចុះហត្ថលេខា ធ្វើនៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ថ្ងៃទី **១៥** ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ **២០១០**